

Тетяна ВОДОЛАЗЬСЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Харківського національного
автомобільно-дорожного університету (Харків)
tatyana.vodolazhska@gmail.com

Надія БОЧАРОВА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Харківського національного
автомобільно-дорожного університету (Харків)
bocharova.n.a.xnadu@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ

Нині вже складно знайти галузь життєдіяльності людей, в якій не використовується штучний інтелект: починаючи з особистих застосувань і до найбільш складних високоорганізованих систем, особливе місце серед яких посідає освітня галузь. Впровадження штучного інтелекту в освітню діяльність нині є невід'ємним аспектом, доцільним стратегічним рішенням та засобом підвищення якості підготовки сучасних фахівців як для існуючих на тепер професій, так і для тих, які будуть запитуваними та нагальними в найближчому майбутньому.

Впровадження штучного інтелекту в освітні процеси потребує ретельного вивчення сутності, змісту, особливостей, можливостей, викликів, труднощів та загроз використання цих інноваційних технологій. Насамперед, основне завдання впровадження штучного інтелекту під час підготовки молодих фахівців полягає у гарантуванні наявності компетентних науково-педагогічних кадрів, до того ж забезпеченні неперервного їх професійного розвитку, зокрема в опануванні новітніх технологій, що відкриваються з плином часу, задля досягнення незмінної відповідності непередбачуваним, швидко змінюваним викликам сучасності.

Дійсно, штучний інтелект є складною інноваційною технологією за своєю структурою, водночас зрозумілою і загальнодоступною для множини користувачів, в тому числі здобувачів освіти різних рівнів. Застосування цих технологій може призвести до академічної нечесності та порушень авторських прав, що суперечить нормам законодавства, відповідно до яких «кожен учасник освітнього процесу

має запобігати проявам академічної нечесності та свідомо дотримуватись принципів, норм, правил» [1], окреслених в статті 42 Закону України «Про освіту» [2]. Відповідно до цього Закону, термін «академічна доброчесність» розкривається як «сукупність етичних принципів та визначених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2; 3].

Постає наступна, не менш важлива, проблема, зокрема: як забезпечити дотримання принципів академічної чесності після інтеграції технологій штучного інтелекту в процеси підготовки здобувачів освіти.

Зараз це актуальне питання є об'єктом досліджень множини науковців та практиків різних галузей. Найбільш вагомими здобутки представлено у працях таких авторів, як-от: Паламар С., Науменко М. – досліджували питання використання штучного інтелекту в освіті без порушення принципів академічної чесності [1]; Гришко В. І., Киричук Б. С. – вивчали шляхи подолання викликів у освітньо-науковій діяльності в питанні дотримання академічної доброчесності при використанні штучного інтелекту [3]; Родінова Н. Л., Логай В. А., Ковальчук М. Б. – розглядали вплив впровадження штучного інтелекту в оцінювання якості освіти на академічну доброчесність [4]; Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міроненко Л. П. – аналізували балансування академічної доброчесності та штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності [5]; Немченко Т. А., Сторожук О. В., Щербина К. К. – опрацьовували способи забезпечення академічної доброчесності в контексті розвитку штучного інтелекту.

Позитивні результати використання здобувачами освіти технологій штучного інтелекту (впровадження в інформаційні системи, персоналізація навчання, автоматизація процесу оцінювання здобувачів освіти, розробка індивідуальних траєкторій навчання, розвиток критичного мислення, автоматизація процесів взаємодії між учасниками освітнього процесу тощо [4]) нівелюються порушеннями норм академічної доброчесності.

Найчастіше, здобувачі під час виконання навчальних завдань в межах передбачених дисциплін чи написання наукових та кваліфікаційних випускних робіт використовують нейронну мережу ChatGPT. Однак одержані результати вони показують, як власні, що зумовлює прояв сукупності видів порушень академічної чесності, як-от: обман, плагіат, списування тощо.

Проблема балансування застосування штучного інтелекту в освіті та дотримання академічної чесності, потребує фундаментального

вирішення. Насамперед, на державному рівні, існує нагальна потреба в розробці та впровадженні ефективної законодавчої бази, що окреслює зазначені питання [3]. Також фіксується брак освітніх ініціатив щодо впровадження в освітній діяльності вкрай необхідних новацій закладами вищої освіти України [5].

Крім цього, доцільним є впровадження переліку дієвих заходів дотримання академічної чесності всіма учасниками освітнього процесу, зокрема:

- 1) пропагування роботи та заходів, присвячених ознайомленню учасників освітнього процесу з питаннями та аспектами академічної доброчесності, норм та принципів її дотримання;

- 2) застосування дієвих систем та програм перевірки на плагіат, що дозволяють визначити походження тексту (сформований штучним інтелектом чи написаний людиною);

- 3) множинне перевіряння тексту на наявність академічного плагіату декількома програмними продуктами;

- 4) формування відмінних індивідуальних завдань здобувачам освіти таким чином, щоб запобігти максимальному використанню штучного інтелекту [4; 6].

Таким чином, лише комплексне впровадження окреслених вище заходів за підкріплення та їх підтримки на державному рівні дозволить досягти балансу та дотримання академічної чесності при використанні цифрових технологій та штучного інтелекту в освітньо-науковому процесі, що зумовить підвищення якості освіти загалом.

Література:

1. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1(44). С. 68–83.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
3. Гришко В. І., Киричук Б. С. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. № 85 (ч. 2). С. 305–310.
4. Родінова Н. Л., Логай В. А., Ковальчук М. Б. Імплементація штучного інтелекту в оцінювання якості української освіти: вплив на академічну доброчесність. *Академічні візії*. 2024. № 29. С. 1–12.
5. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міроньєць Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 62 (т. 2). С. 25–32.
6. Немченко Т. А., Сторожук О. В., Щербина К. К. Забезпечення академічної доброчесності в контексті розвитку штучного інтелекту. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 1(29). С. 501–513.